

Viedi ciemi – viedi ļaudis

Jana Skrivļa-Čevere

Nupat medijos lasījām, kuri ciemi šogad saņēmuši viedā ciema statusu. No Latgales tie bija trīs – Dekšāres, Līksna un Pelēči.

Eiropā šī kustība ir populāra jau kopš 2017. gada, Latvijā – kopš 2021. gada. Tās koordinators – biedrība “Latvijas lauku forums” – sadarbībā ar dažādu ekspertu komandu nedefinējusi piecus kritērijus, pēc kuriem tad tiek vērtēta atbilstība viedā ciema statusam: pārvaldība un lēmumu pieņemšana kopienā; iedzīvotāju kopa un tās darbība; inovatīvu risinājumu ieviešana; mijiedarbība un sadarbība; resursu apzināšana un izmantošana.

Latvijā šobrīd ir 32 viedie ciemi: Alsunga, Bebrene, Engures apkaimes piekraste, Kaldabruņa, Kākciems, Jaunpils, Briēzuciems, Skujene, Jaunmuiža, Gārse, Krimūnu pagasts, Ziemeļi (2021. g.), Ancene, Bernāti, Krapes muiža, Lēdurga, Mežinieku apkaimes kopiena, Upīte (2022. g.), Degumnieki, Dviete, Rudzāti, Jaunolaine, Medemciems, Smelteri, Vārme, Zadiņi (2023. g.), Jaunmuiža, Pelēči, Meņģele, Launkalne, Alsunga, Ance, Līksna, Dekšāres (2024. g.)

Vaicājot *Tēzauram*, kas ir ‘vieds’, atbilde skan – “tāds, kam raksturīgas plašas zināšanas, labi attīstīta domāšana, bagātīga pieredze (...) domām, atziņām, idejām bagāts, saturīgs”. Par savu ciemu viedumu pastāstīt lūdzu IEVAI JĀTNIECI no Kaldabruņas Jēkabpils novadā, ZITAI MEŽALEI no Briēzuciema Balvu novadā un GUNTAI KIVLIŠAI no Dvietes pagasta Augšdaugavas novadā.

Ieva Jātniece, biedrības “Ūdenszīmes” vadītāja:

Foto no Ievas Jātnieces personīgā arhīva

Kas ir paveikts pa šo laiku, kādas ir nākotnes ieceres?

– Izdarījuši esam daudz. Ir uzbūvēta skaista skatu platforma, kurā notiek pasākumi, labiekārtošanas darbi. Šogad sadarbības projektā uzstādītas brīnišķīgas skulptūras – Andas Poikānes zirdziņi. Esam nopietnāk ķērušies pie Červonkas baznīcas atjaunošanas un apdzīvošanas, šobrīd tur skatāma brīnišķīga izstāde, pieejama 24 stundas dienā. Un nupat esam uzstādījuši viedās gaismas objektus – ļoti atbilstoši viedajam ciemam.

Lai arī ciemā cilvēku ir mazāk nekā 100, ir jaunās ģimenes, kas te dzīvo un strādā, aktīvas ir ģimenes, kas ir jau stabils zemnieku saimniecības, iesaistot arī citur dzīvojošos savu dzimtu pārstāvjus. Savā ziņā šī atpazīstamība stiprina saikni ar dzimto vietu, piederības izjūtu, ar lepnumu sakot – es esmu no Kaldabruņas.

Kas ir īsts viedais ciems un tā viedie ļaudis?

– Nesen biju Preiļu pašvaldībā, kur ar iedzīvotāju padomju pārstāvjiem runājām arī par vieduma komponentiem. Atbildēs nevienā brīdī neparādījās, ka viedums būtu saistīts ar tehnoloģijām, viediercēm. Tas, ko viņi minēja: savas dzīves vietas patriotisms, līderība, prasme iesaistīt kopienas iedzīvotājus, prasme priecāties par saviem un citu panākumiem, ziedošanās, pašat-

deve, izglītība, pieredze, saikne ar dzimtu, saikne ar pagātni, tagadni un nākotni, enerģijas apmaiņa, apzinātība, labestība, nesavtība, pazemība, pateicība.

Protams, arī viedās tehnoloģijas var būt nepieciešamas, bet jāsaprot, vai tas tiešām uzlabos mūsu dzīvi, vai arī tam būs tikai virspusēja ietekme. Ja ietekme ir tikai virspusēja, tad savus resursus būsīm tērējuši nebūt ne viedi.

Ko varat ieteikt citiem ciemiem, kā tapt viediem?

– Domāju, daudzi ciemi jau pēc būtības ir viedie ciemi. Manuprāt, pirmais solis ir savu resursu apzināšana un situācijas analīze. Kas ir tas, kas mums ir, kā mums trūkst, ko varam izdarīt un ko varam paprasīt no pašvaldības un valsts. Otrais solis ir izpratne par to, kā darbojas līdzdalības procesi, kā kaut ko panākt, netērējot savu enerģiju bezjēdzīgi. Nu, un, protams, – patriotisms, mīlestība pret savu vietu, lepnums, piederība, vēlme tur dzīvot, labi dzīvot. Bez ambīcijām un drosmes arī nekā, sevišķi mūsu pusē.

Veiksmīgākie un brīnišķīgākie viedie ciemi noteikti ir tie, kur līdzvērtīgi iesaistās gan pašvaldības iestādes – kultūras nami, skolas, bibliotēkas utt., gan nevalstiskās organizācijas, gan pārējā sabiedrība, darbojoties uz entuziasma principiem, visi kopā.

Gunta Kivliša, biedrības “Augšzemnieki” vadītāja:

Foto no Gunτας Kivlišas personīgā arhīva

Biedrību «Dvietes vīnogas» un «Augšzemnieki» dalībnieki tūrisma stenda «Dvietes muižas komplekss» atklāšanas pasākumā «Iepazīsti Sendvieti»

Kāds bija jūsu ciema, jūsu kopienas ceļš uz šo atpazīstamības zīmi, kas bija jau paveikts pirms to saņemāt un ko jums nozīmē šīs zīmes saņemšana?

– Varētu teikt, viss aizsākās 2012. gadā, kad aktīvu iedzīvotāju grupa sāka iniciēt dažādas idejas. Togad uzsākās Latvijas vīnogu tēva Paula Sukatnieka dzimto māju «Apsīšu» atjaunošana, 2014. gadā dzima biedrība «Dvietes vīnogas», kas nolēma atjaunot bijušās Dvietes muižas ēku. Tā, atjaunojot divas Dvieteī nozīmīgas vēsturiskas vietas, pamazām saliedējās arī Dvietes kopiena.

Pirmo reizi viedā ciema zīmei pieteicāmies 2021. gadā, kad saņēmām apliecinājumu «Ceļā uz viedo ciemu». Atkārtoti startējām 2023. gadā, kad arī saņēmām šo zīmi. Tas mums bija liels notikums. Tas ir apliecinājums mūsu vairāk nekā desmit gadu darbam, veidojot gudru, saliedētu kopieni, kas māk izmantot mūsdienu tehnoloģiskās priekšrocības, lai sasniegtu nospraustos mērķus. Viedā ciema statuss ikvienam dvietietim ļauj būt vēl lepnākam par savu pagastu, jo zinām, ka visi kopā esam vērtīgi savai dzimtajai vietai.

Kādi darbi paveikti pa šo laiku un kādi ir plāni nākotnē?

– Viedā ciema statusu saņēmām pirms gada, tāpēc lielas izmaiņas nav notikušas, bet mēs kopīgi turpinām rīkot dažādus pasākumus, kopienas darbībā arvien vairāk iesaistās arī jaunās ģimenes, aktīvi sākusi darboties jaunā biedrība «Augšzemnieki». Ļoti nozīmīga sadarbība kopš 2018. gada veidota ar kopienu sadarbības tīklu «Sēlijas salas». Šovasar norisinājās pasākums «Iepazīsti Sendvieti», kura laikā tika atklāts tūrisma stends ar informāciju par Dvietes muižas kompleksa vēsturiskajām ēkām, tāpat uz dzirnavām tika izvietots lielformāta plakāts, godinot vietējos labības kūrļus.

Kopīgiem spēkiem tika organizēti vīnogu selekcionāra Paula Sukatnieka 110. dzimšanas dienas svētki ar brīnišķīgu svētku programmu viņa «Apsītēs». Dvietē novērtē cilvēku sasniegto, tāpēc tuvākajos gados noteikti atzīmēsim mūsu vietējo, stipro cilvēku jubilejas, piemēram, vēsturnieka, profesora Heinriha Stroda un mūsu dižsaimnieka Pētera Kokina 100. jubilejas u. c.

Mūsu pagastā liela vērtība ir arī daba – Dvietes paliene, mežs, Daugava – un vēsturiskais senās Dvietes centrs, ko noteikti uzturēsim, uzlabosim un celsim saulītē.

Kāds, jūsuprāt, ir īsts viedais ciems un tā ļaudis, ko ieteiktu tiem ciemiem, kas vēl ir ceļā uz šo statusu?

– Patiess viedais ciems ir tāds ciems, kurā darbojas visu paaudžu iedzīvotāji, kura veidošanā un attīstīšanās vienlīdz iesaistās gan pagasta pārvalde, gan iedzīvotāji.

Viedā ciema kopiena aktīvi izmanto mūsdienu tehnoloģijas, lai sasniegtu mērķus – piesaistītu finansējumu dažāda līmeņa programmās, stāstītu par sevi sociālajos tīklos. Tāpat svarīgi zināt, pie kā vērsties pēc padoma, ja kaut kas pašiem nav skaidrs, nebaidīties kļūdīties un turpināt sasniegt savas ieceres un idejas.

Nākamajiem viedajiem ciemiem noteikti aicinām apzināt savas kopienas iekšējos resursus. Kuram padodas runāt un vadīt pasākumus, kuram veicas ar rakstīšanu, kurš var palīdzēt ar tehniskiem darbiem, kurš pārzina sociālos tīklos, un tikai tad visiem kopā, zinot katram savas stiprās un vājās puses, var izveidoties lieliska kopiena, kas atbalsta viens otru un var sasniegt arvien jaunus mērķus. ▀

Zita Mežale, Balvu novada Briēzuciema tautas nama vadītāja:

Foto no Zitas Mežales personīgā arhīva

ko par daudz piepušķojusi, bet, nē, – viss ir balta patiesība.

Ko jums nozīmē šīs zīmes saņemšana, un kas padara jūsu ciemu viedu?

– Jāsaka, tas cilvēkiem savā ziņā pašapziņu pacēla, ka mēs neesam nekāda nomale. Mums jau pirms tam bija izveidots tematiskais amatu meistarību ciems, tāpēc ekskursanti brauca arī iepriekš, bet līdz ar viedā ciema nosaukumu bija ļoti liels tūristu pieplūdums. It kā nav mums nekā tik ļoti īpaša un citāda, ko rādīt, – tas pats, ko cilvēki mūžu mūžos ir darījuši – dažādi amatnieki, divas folkloras kopas, dāmu muzikālā apvienība, bet brauca gan no tuvienu, gan tālienes.

Viedums varētu būt no tā, es domāju, ka mēs draudzīgi esam. Mums ir maz iedzīvotāju, ap 470, lielākā daļa ir tā paaudze, kam ir 45 gadi un stipri uz augšu, bet jau no sākta gala cilvēki iesaistījušies ciema daudzajos pašdarbības kolektīvos.

Mums tas viedais ciems vairāk koncentrējas ap tautas namu, pašdarbības kolektīviem, kuri pieraduši visu darīt paši, ieguldīt laiku, naudu un iepriecināt arī apkārtnē, un rokdarbu darbnīcas «Atspole» aktīvajām meitenēm.

Kas labs paveikts pa šo laiku?

– No tādām aktuālākajām lietām, pašu cilvēki uzrakstīja un iesniedzām pašvaldības sabiedrības

līdzdalības budžeta projektu, nu mums būs kārtīgs rotaļu laukums pie pagasta pārvaldes, tautas nama. Jau ilgu gadu par to cīnījāmies, ko varējām, paši labojām. Balsojot savācām visvairāk punktu novadā, tagad gaidām, kad tas tiks realizēts.

Vēl mūsu ciemā ir iedzīvotāju padome. Novadā ļoti grūti gāja ar padomju veidošanu, bet mēs bijām pirmie, kur cilvēki paši, bez biktīšanas pieteicās un arī tagad ļoti aktīvi darbojas. Mūsu padomē ir dažādi cilvēki – ir jauns puisis, kas atgriezies no ārzemēm, zemnieki, rokdarbu darbnīcas vadītāja, padomi vada jauna dāma, kurai ir pašai savs neliels bizness, respektīvi, ir pārstāvēti dažādi viedokļi un vajadzības.

Kāds būtu jūsu ieteikums, kā citiem ciemiem viediem kļūt?

– Es pieļauju, ka tādu ciemu, kuri varētu saukties par viedajiem, ir daudz, vienkārši kādam ir jāuzņemas tā iniciatīva, jāierauga tas īpašais, kas tajā ciemā ir, un jāizstāsta citiem.

Vieds ciems, manuprāt, ir tāds, kurā spēj draudzīgi sadzīvot, viens otram palīdzēt, sadarboties – ne tikai kopienā, bet arī ar iestādēm – pagasta pārvaldi, tautas namu, pašvaldību. Ja tā kopiena pati sevi nesaturēs tādā draudzīgā kamolītī, neviens cits to neizdarīs.